
Recenzovaný článek

Na zkušenosti z protipovstaleckých operací by se nemělo zapomenout

The Experience of Counterinsurgency Operations Should not be Forgotten

Ing. Roman Kopřiva

Abstrakt: Článek se v úvodu věnuje objasnění místa a úlohy protipovstaleckého boje v současných vojenských operacích. Dále se zabývá principy protipovstaleckého boje a jejich porovnáním v některých vyspělých armádách NATO a AČR. Cílem je tedy poukázat na některé poznatky a principy, které by se měly změnit v doktrínách a které by měly být zapracovány do přípravy vojsk AČR. Výsledkem komparativní analýzy a porovnáním jednotlivých principů s vlastními zkušenostmi autora z mise v Afghánistánu jsou uvedena doporučení pro výcvik a přípravu jednotek před vlastním nasazením do místa operace. Zavedení navrhaných opatření v přípravě jednotek AČR může vést ke zlepšení účinnosti protipovstaleckého boje ve vojenských operacích.

Abstract: On the introduction, the article focuses on clarifying the place and role of counterinsurgency in current military operations. It also deals with the principles of counterinsurgency and their doctrinal comparison within some advanced armies and the NATO. The aim is to highlight some findings related to principles that should be changed, added in doctrine and incorporated into the training of the ACR troops. The result of the analysis and comparison of individual principles with own experience of the author from the mission in Afghanistan are recommendations given for the troop training in the theatre. The implementation of the proposed measures in preparation of the Czech Army units may improve the effectiveness of counterinsurgency in military operations.

Klíčová slova: Provinční rekonstrukční tým (PRT); vojenské operace; povstalecký boj; protipovstalecký boj; COIN; konvenční vedení boje; ISAF.

Keywords: Provincial Reconstruction Team (PRT); Military Operations; Insurgency (IN); Counterinsurgency (COIN); Conventional Warfare; International Security Assistance Force (ISAF).

ÚVOD

Pro současné vojenské operace je charakteristická vysoká dynamika, rychlé a netradiční změny operačního prostředí, ve kterém se operace odehrávají, a především použití menších, dobře vycvičených a vyzbrojených jednotek. Příští ozbrojené konflikty se s největší pravděpodobností budou odehrávat v zastavěných oblastech s vysokou hustotou obyvatelstva (např. ve městech, na pobřežích, v povodích řek). Příklady současných a i budoucích operací jsou např. konflikty vedeny na Ukrajině, v Sýrii či Iráku. Spektrum konfliktů se od konce studené války značně rozšířilo. Vedle stabilizačních nebo humanitárních operací to jsou tzv. protipovstalecké operace, pro které se vžil zkratka COIN (z anglického *counterinsurgency*). V operacích COIN je méně pravděpodobné v masivní míře nasadit organické jednotky, např. velikosti divize, jako ve standardním konvenčním konfliktu. Zpravidla se bude jednat o menší, flexibilní úkolová uskupení, přizpůsobená konkrétním podmínkám operačního prostředí. Považuji za důležité v tomto článku ukázat na místo operací COIN v širokém spektru vojenských operací i v jednotlivých typech konfliktů. Vycházím především z poznatků a zkušeností, které byly identifikovány nejen v ozbrojených konfliktech v Iráku, Afghánistánu nebo Mali, ale rovněž dávno předtím ve Vietnamu a Malajsii.

Bezesporu největší zkušenosti z vedení operací COIN mají ozbrojené síly USA a Velké Británie. V článku je proto provedena komparace jejich doktrinárních principů vedení operací COIN s AČR a s vlastními zkušenostmi. Závěr článku je věnován návrhům, jak zefektivnit úspěšnost sil a prostředků AČR pro vedení operací COIN.

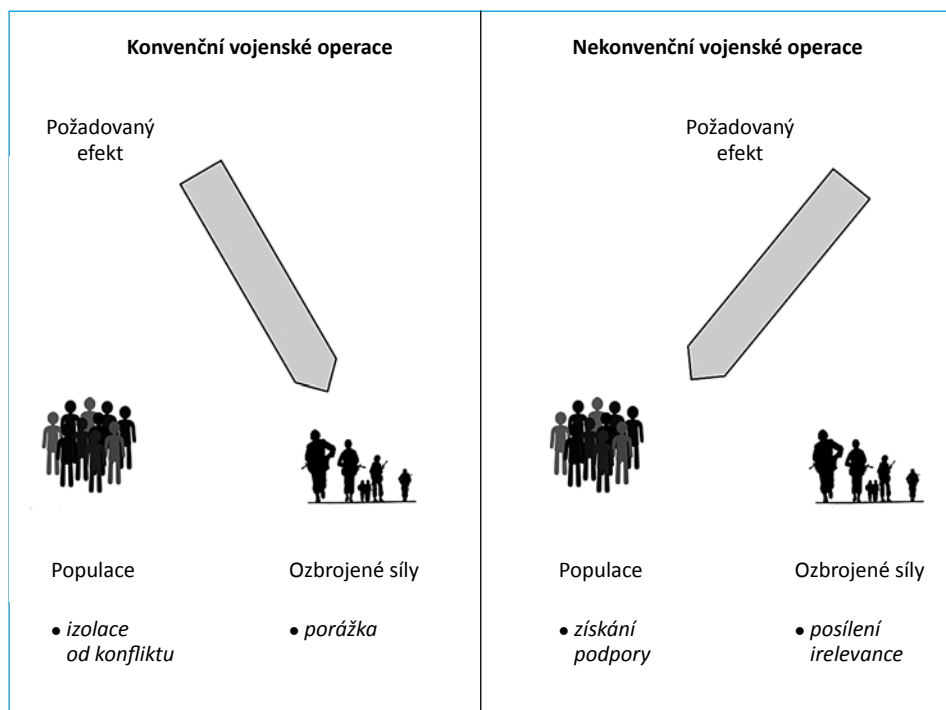
1. KONVENČNÍ A NEKONVENČNÍ VOJENSKÉ OPERACE

Obsah pojmů konvenční a nekonvenční operace zaznamenal z historického hlediska různou interpretaci. Samotný pojem „konvenční“ lze podle internetového *slovníku cizích slov* chápat v několika rovinách, a to jako:

- dohodnutý, sjednaný, smluvní;
- obvyklý, běžný, tradiční, všední;
- postrádající originalitu, osobitost, nenápaditý, konformní;
- nevyužívající jaderných zbraní či energie.

V nedávné minulosti přívlastek „konvenční“ byl ve vojenském přirazován především k pojmu „válka“ nebo „zbraně“ a byl chápán ve smyslu absence jaderných zbraní. Dnes se používá především k vyjádření úrovně a způsobu použití síly ve vojenských operacích.

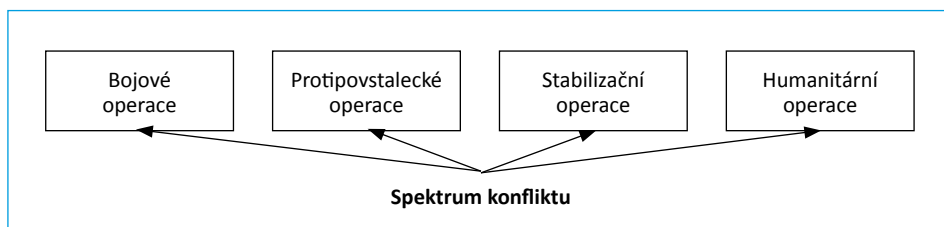
Jestliže hlavním cílem u konvenčního vedení boje je vojenská porážka ozbrojených sil protivníka, u nekonvenčního vedení boje je cílem zejména získání podpory obyvatelstva pro legitimní vládní instituce, které koaliční síly podporují (viz obrázek č. 1).

Obrázek č. 1: Porovnání cílů konvenčních a nekonvenčních operací

Příkladem nekonvenčních operací byly aktivity koaličních sil v Iráku (především 2004–2008), Afghánistánu (2005–2015) nebo Mali (2016). Ty byly mimo jiné charakteristické snahou vládních bojujících jednotek s podporou koaličních sil získat místní populaci na svoji stranu. Toho lze dosáhnout správně zaměřenými cíli operace – stabilizovat situaci, vytvořit bezpečné prostředí a posléze předat vedení státu představitelům místní vlády, která má poté za úkol nastolit a udržet bezpečné prostředí pro život společnosti a vytvořit podmínky pro hospodářský rozvoj.

Charakter a obsah vojenských operací vedených ke stabilizaci bezpečnostní situace v krizových oblastech mimo území NATO, případně EU, se v posledních desetiletích vyvíjí stejně, jako se mění charakter globálních bezpečnostních hrozeb a pravděpodobného operačního prostředí. Dokladovat to lze i na spektru vojenských operací, které lze členit a pojmenovávat podle různých kritérií. Nejčastější dělení je na operace *bojové* a *nebojové*. To však nepostihuje reálnou činnost nasazených vojsk zejména proto, že *nebojové* operace se kdykoliv mohou proměnit na *bojové*. V současné době se vojenské operace mimo jiné člení na operace bojové, protipovstalecké, stabilizační (operace na podporu míru) a humanitární (vojenské mírové zapojení). Protipovstalecké operace budou jednou ze součástí spektra konfliktu a jejich místo vždy bude záležet na stupni použitých sil a prostředků. Mohou se prolínat celým spektrem konfliktu. Pokud má být místo COIN ve spektru konfliktů vyjádřeno graficky, je nutné vycházet právě z těchto poznatků. Mimo jiné rozčlenění spektra konfliktu vyjádřil již zmiňovaný Dr. Paul Latawski.

Obrázek č. 2: Členění spektra ozbrojených konfliktů.

Definice humanitárních, stabilizačních a bojových operací jsou dnes ustálené a stejně tak jsou propracované doktrinární zásady jejich přípravy vedení. Protipovstalecké operace jsou opředeny mnoha mýty a nedorozuměními, přestože se nejedná o zcela nový fenomén. V češtině pojmy *povstání*, či *povstalec* nevyznívá vzhledem k našim tradicím nijak pejorativně – většinou je chápáno z hlediska teorie tzv. národněosvobozenického boje. Protože však anglický pojem *insurgency* (IN) se do češtiny překládá jako *povstání* nebo *vzpoula*, v bezpečnostní komunitě se již pojem *protipovstalecký boj*, a stejně tak i jeho zkratka COIN, staly běžnou součástí vojenské terminologie¹.

Aby byl protipovstalecký boj ještě lépe pochopen, je nutné stručné vysvětlení pojmu povstalectví, které je známo jako existence lidstva samotného. Existuje několik definic povstalectví, nicméně pro účely tohoto článku vycházím z AJP 3.4.4. (Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency), kde je povstání definováno jako „*Akce organizovaná často ideologicky motivovanou skupinou nebo hnutím, které se snaží ovlivnit nebo zabránit politickým změnám vládnoucích autorit v rámci regionu. Akce jsou zaměřené na přesvědčení nebo vynucení poslušnosti populace s využitím násilí a podvratné činnosti*“². Ve své podstatě jde tedy o vyjádření nespokojenosti obyvatelstva s představiteli legálně zvolené vlády (např. vzhledem k jeho politickým představám nebo zabezpečením jeho základních životních potřeb). Cílem povstaleckých skupin je získat kontrolu nad populací nebo nad určitým územím, včetně jejich zdrojů. V takových případech povstalci mohou ke svému boji využít i taktických činností terorizmu, tzn. útoky na cíle, které podporují protipovstalecké síly nebo infrastrukturu pod kontrolou vlády. Nezřídka se oběťmi stává i bezbranné civilní obyvatelstvo.

Oproti tomu COIN je podle AAP-06³ definován jako „*komplexní civilní a vojenské úsilí vyvíjené k potlačení povstání a řešení hlavních příčin nespokojenosti*“ (v angličtině „*Comprehensive civilian and military efforts made to defeat an insurgency and to address any core grievances*“). Tato definice již nevystihuje pravou podstatu operací COIN tak, jak jsou dnes chápány po zkušenostech z operační praxe. Přikláním se spíše k pojetí, které vychází z definice pojmu „*protipovstalecký boj*“, publikované americkou

¹ Tamtéž

² AJP-3.4.4 Allied Joint Doctrine For Counterinsurgency. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>, s. 45.

³ AAP -06: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. 1. Praha: Ministerstvo obrany, 2014. Dostupné také z: <http://www.oos-data.army.cz/aap6/AAP-6%282014%29.pdf>

CIA (Central Intelligence Agency)⁴: „*Protipovstalecký boj je kombinace opatření prováděná vládou k poražení povstání. Efektivní protipovstalecký boj integruje a synchronizuje politický, bezpečnostní, právní, ekonomický vývoj a psychologické činnosti, které mají vytvořit komplexní přístup, jehož cílem je oslabit povstalce, zatímco vláda posiluje legitimitu v očích obyvatel.*“

2. ALIANČNÍ, AMERICKÉ, BRITSKÉ A ČESKÉ POJETÍ PRINCIPŮ COIN

Pojem povstalecký boj (IN) je v dnešní operační praxi používán především v souvislosti s bojem vedeným proti legitimní, mezinárodním společenstvím uznávané vládě. Z hlediska tohoto pojetí zaznamenala historie ozbrojených konfliktů mnoho příkladů povstaleckých a protipovstaleckých operací (COIN), například v Malajsii (1948–1960) nebo ve Vietnamu (1961–1975). Na základě těchto zkušeností se o teoretické zpracování problematiky COIN zasloužil především David Gallula⁵, na jehož poznatkách je založen americký manuál JP 3-24, Counterinsurgency Operations⁶. Jak však uvádí jiný odborník na tuto problematiku, David Killculen ve svém díle Countering Global Insurgency⁷, tradiční podstata protipovstaleckého boje, jak byla známa v 60. a 70. letech 20. století a na počátku 21. století, nemusí platit v současné době a měla by být přehodnocena.

Operace COIN se staly aktuální především v posledních 20. až 30. letech, a to zejména v souvislostech s konflikty v Iráku a Afghánistánu. Vzhledem k aliančnímu rozměru těchto konfliktů, byla problematika COIN zapracována do doktrinálních dokumentů NATO, ale i jednotlivých zemí. V tomto textu se komparují doktríny USA (*FM 3-24*), Velké Británie (*British Army Field Manual: „Countering Insurgency“*⁸), NATO (*„Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency“*, zn. *AJP-3.4.4*⁹) a ČR (*Vojenská doktrína AČR: Protipovstalecký boj*, *PUB 31-00-01*¹⁰). V tabulce č. 1 jsou na základě těchto dokumentů porovnány hlavní principy operací COIN. Je zřejmé, že bez ohledu na dílčí formulační rozdíly, jsou téměř totožné.

⁴ *Guide to the Analysis of Insurgency*. Washington, DC: Published by the US Government, 2012. Dostupné také z: <https://www.hsdl.org/?view&did=713599>, s. 1.

⁵ David Gallula, bývalý podplukovník francouzské armády se zkušenostmi z války v Alžírsku, autor publikace *Counterinsurgency Warfare, Theory and Practice*.

⁶ *JP 3-24: Counterinsurgency Operations*. 2009. Washington, 2009. Dostupné z http://fas.org/irp/doddir/dod/jp3_24-2009.pdf

⁷ *Countering Global Insurgency: Executive summary*. Smallwarsjournal.com [online]. Bethesda, USA: Small Wars Foundation, 2004 [cit. 2016-08-04]. Dostupné z: <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

⁸ *British Army Field Manual -Countering Insurgency*. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/16_11_09_army_manual.pdf.

⁹ *AJP-3.4.4 Allied Joint Doctrine For Counterinsurgency*. Dostupné z: <https://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>.

¹⁰ *Pub- 31-00-01 Vojenská doktrína-Protipovstalecký boj*, s. 19.

Princip	NATO	USA	VB	ČR	Poznámka
Legitimita operačních aktivit	X	X	X	X	
Nezbytnost jednoty úsilí	X	X	X	X	
Znalost a pochopení operačního prostředí všemi účastníky operace		X	X	X	U britské armády uváděno jako Humain terrain, u AČR a NATO neřešeno
Politické faktory jsou primární	X	X	X		Ve vojenské doktríně AČR, Pub-31-00-01, definováno jako „Nadřazenost politiky a jasně stanovené politické cíle“;
Příprava a vedení operací na podkladě zpravodajských informací	X	X	X		Ve vojenské doktríně AČR, Pub-31-00-01, definováno jako „relevantní informace jsou bezpodmínečnou potřebou“;
Neutralizace povstalců	X	X	X		
Nezbytnost trvalého učení a adaptace (Uč se a adaptuj)	X		X	X	V FM 3-24 USA je tento princip koncipován jako doplňující „moderní, současný“ princip
Připravenost protipovstaleckých jednotek na dlouhodobou činnost	X	X	X	X	
Užití přiměřeného stupně síly		X			V FM 3-24 USA je tento princip koncipován jako „moderní, současný“ princip
Provádět vojenské operace podle zákonů	X	X	X	X	
Ochrana civilního obyvatelstva	X		X	X	V FM 3-24 USA je tento princip koncipován jako „Podpora hostitelské zemi“

Tabulka č. 1: Principy operací COIN, jak je interpretují publikace NATO, USA, Velké Británie a ČR

Jak je vidět z provedené komparativní analýzy amerických a britských principů COIN, shodují se v osmi bodech z jedenácti. Americký manuál především reaguje na zkušenosti z operací v Iráku v letech 1991, 2003–2006 a z Afghánistánu z let 2001–2006. Britský manuál je v porovnání s americkým více obecný a dává možnost větší flexibility při provádění protipovstaleckých operací. Doktrína NATO, AJP-3.4.4, v části VI přímo neuvádí žádné konkrétní principy COIN, ale uvádí charakteristické vlastnosti operací COIN, a to i na historických příkladech.

V této souvislosti jsou zajímavé okolnosti vzniku alianční doktríny AJP-3.4.4. V počátcích *Operace Enduring Freedom* v Afghánistánu a operace ISAF, neexistovalo mezi všemi spojenci a partnery sdílené porozumění pro to, co protipovstalecký boj znamená. Přineslo to řadu chyb a ve svém důsledku i lidských obětí. Jako příklad se uvádí Německo, pro které byl COIN ofenzivní činností a nebyl v souladu s politickou korektností německé vlády. Obdobně charakterizoval tuto oblast během konference v roce 2008 pod názvem

„Pět let války v Iráku“, John Nagl¹¹, který se vyjádřil takto: „Musíte být ochotni bojovat za bezpečí obyvatel. A ne všechny členské státy NATO tento problém chápou a uvědomují si, co musíme udělat, abychom se s ním vypořádali“. Po tolika zkušenostech států NATO z COIN operacemi byla tato doktrína schválena až v únoru 2011, tedy v době, kdy řada zemí (USA: 2006, UK: 2009, ČR: 2010) již měla vlastní doktrínu či manuál protipovstaleckých operací.

V AČR jsou ve Vojenské doktríně *Protipovstalecký boj* (PUB 31-00-01) uvedeny pouze charakteristické rysy COIN, které jsou stanoveny v následujícím pořadí (uvedeno heslovitě):

- boj na podporu obyvatelstva, ne proti němu;
- relevantní informace jsou bezpodmínečnou potřebou;
- nadřazenost politiky a jasně stanovené politické cíle;
- legitimita jednání všech složek;
- jednotné úsilí (vedení) ve všech oblastech;
- posilování právního prostředí;
- obvykle dlouhodobá aktivita;
- předávání odpovědnosti místním orgánům;
- potřeba neustálého přizpůsobování činnosti v závislosti na změnách operačního prostředí.

Ve srovnání s doktrínou AČR jsou, jak v americkém tak britském manuálu, daleko více propracovány především principy „porozumění prostředí“ a „uč se a adaptuj“.

3. TAKTIKA PROTIPOVSTALECKÉHO BOJE VYCHÁZÍ Z HISTORICKÝCH ZKUŠENOSTÍ

Taktika uplatňovaná v operacích COIN vychází ze zkušeností především britských a amerických ozbrojených sil. Obě armády v minulosti působily při prosazování národních zájmů v řadě operací, které dnes nazýváme „expediční“. Určitě stojí za pozornost srovnání britských zkušeností v Malajsii (1948–1960) a zkušeností americké armády ve Vietnamu (1961–1975), jak je prezentoval bývalý podplukovník Armády USA a současný expert na problematiku COIN, John Nagl, ve svém díle: *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*.¹² Došel k závěru, že britská armáda byla v mnoha ohledech úspěšnější. Na rozdíl od americké se totiž chovala jako „učící se instituce“. Podařilo se jí vypracovat a implementovat úspěšnou doktrínu COIN také díky tomu, že v rámci britského impéria plnila v minulosti roli policejní síly v koloniích. Americké armádě tyto koloniální zkušenosti chyběly. USA před Vietnamem

¹¹ ZRNO, Matyáš. *Protipovstalecký boj v Iráku a Afghánistánu*. Občanský institut [online]. Praha: Občanský institut, 2008 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/protipovstalecky-boj-v-iraku-a-afghanistanu-rozhovor-s-johnem-naglem/>

¹² NAGL, John A. *Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam: Learning to Eat Soup with a Knife*. Westport, Conn.: Praeger, 2002. ISBN 0275976955.

budovala a připravovala obrovskou armádu, která měla za úkol hájit národní existenci. Obě armády se připravovaly na použití síly, ale každá z nich jiným způsobem. Britská spoléhala na použití minima síly, zatímco americká byla stavěna na masivní palebné síle a technologiích. Rozdílná byla i úloha armád. Britská armáda měla expediční (koloniální) charakter, zatímco americká byla národní (konvenční) armádou.

V počátcích konfliktů ve Vietnamu (v případě americké armády) a Malajsii (v případě britské armády) měly obě země také rozdílné taktické zásady použití vojsk v operacích COIN. Britové kladli důraz na úzkou civilně-vojenskou spolupráci, identifikování a řešení politických problémů civilními prostředky a v případě, že bylo potřeba použít vojenskou sílu, spoléhali na decentralizované a malé jednotky. Americká armáda se prezentovala vojenskou dominancí nad politickou. Armáda, která byla složena z velkých konvenčních jednotek, dokonce řešila politické záležitosti. Tyto přístupy se projeví i později v Afghánistánu, zejména při činnosti provinčních rekonstrukčních týmů (PRT). Zatímco britské jednotky budovaly základny a využívaly je jako PRT už v Malajsii k vytvoření bezpečného prostředí v daném regionu, americké jednotky ve Vietnamu využívaly tyto základny jako logistické, pro zabezpečení plnění bojových úkolů. Jednotky nestačily vytvářet bezpečné prostředí. Důsledkem byly nepřátelské projevy místních obyvatel a díky tomu neustálý boj o přežití, vyčerpání a vyšší ztráty. Díky těmto zkušenostem jsou americké principy operací COIN ve srovnání s britskými více vojensky zaměřené a rozpracované. Zachází do větších detailů a svým způsobem jsou pro jednotky více restriktivní.

4. ODPOVÍDAJÍ PLATNÉ PRINCIPY SOUČASNÉMU VEDENÍ COIN?

Bezpečnostní a operační prostředí se mění, proto i tyto principy nemusí být trvalé platné. V bezpečnostní komunitě USA došlo po vydání manuálu protipovstaleckého boje¹³ pod dojmem z operací v Iráku a Afghánistánu k široké a intenzivní diskusi. Její zaměření lze dokumentovat na názorech vysoké představitelky vojenského námořnictva USA Janine Davidsonové¹⁴, která svoji kritiku soustředila právě na vojenské zaměření uvedených principů. Poukazuje i na skutečnost, že americký manuál staví Spojené státy v protipovstaleckém boji do role extérního hráče, jako jakéhosi třetího, intervenujícího aktéra. Poukazuje i na slovní vyjádření principů, názvoslovnou normu a definice. Vypracovala vlastní soubor principů, které podle ní vyjadřují skutečnou podstatu činnosti a jsou mnohem přesnější. Její návrh je charakterizován následujícími znaky:

1. Dlouhodobá politická strategie
2. Integrované civilně-vojenské úsilí
3. Blízké a skutečné přátelství s vládou hostitelské země
4. Bezpečnost populace založena na přítomnosti bezpečnostních sil

¹³ Ref. 9

¹⁴ DAVIDSON, Janine. *Principles of Modern American Counterinsurgency: Evolution and Debate*. Brookings [online]. Washington DC: The Brookings Institution, 2009 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/0608_counterinsurgency_davidson.pdf

5. Kontinuita a angažovanost klíčových zaměstnanců
6. Silný důraz na budování efektivních a legitimních místních bezpečnostních sil
7. Široký regionální přístup, který naruší bezpečnostní prostředí povstalců
8. Vláda hostitelské země, která má základní legitimitu místní populace

Je zřejmé, že při porovnání se stávajícími principy je nutno se zaměřit především na prosazování politických zájmů, přestože vojenské prostředky budou výraznou součástí úsilí. Navrhované principy jsou obecnější a dávají velitelům koaličních jednotek a odpovědným reprezentantům působícím v civilním sektoru daleko větší možnost působení. V konečném důsledku se tím zvýrazní i „Komplexní přístup“ (Comprehensive Approach¹⁵), který se bude prolínat všemi navrženými principy protipovstalecké operace a tím se zdůrazní politický, nikoliv vojenský charakter.

Jedním z dalších principů, který je třeba v budoucnosti více specifikovat, je princip „neutralizace povstalců“. V britském manuálu¹⁶ je tento princip chápán tak, že podstatou problému je identifikovat a oddělit ty, kteří mohou být smířliví (ochotni jednání) od těch, kteří nechtějí vyjednávat a chtějí bojovat. V českém vnímání a pro účely tohoto článku je pro tuto aktivitu přijatelnější výraz „izolace povstalců“, protože neutralizací je vnímáno definitivní zničení schopnosti, kdežto izolací je vnímáno oddělení či zamezení, nikoliv definitivní zničení. Zkušenosti z Afghánistánu potvrzují, že implementace tohoto principu nemusí mít vždy pozitivní účinky. Vždyť jejich izolací je výrazně omezena možnost komunikace povstalců s centrální vládou či s oficiálními regionálními představiteli. Otázka potom zní, jak je dostat k jednacímu stolu s vládními představiteli a jestli jim vůbec umožnit tato jednání, což lze považovat za jeden z možných způsobů uklidnění situace. Má to i další efekt. Pokusy o jednání s umírněnou částí povstalců lze nalomit jejich morální stav. Zdá se to jako ústupek, ale zkušenosti britských jednotek z Malajsie ukazují, že úspěch byl založen právě na dílčích ústupech povstalcům.¹⁷ Princip izolace povstalců tedy nemusí být vždy tím nejlepším řešením.

Na základě praktických poznatků z posledních operací, které víceméně potvrzují názory prezentované experty jako např. John Nagl¹⁸, David Gallula¹⁹ a koneckonců i David Kilcullen²⁰, lze konstatovat, že **protipovstalecký boj je jednoznačně politická, nikoliv vojenská záležitost**. Více než kdykoliv jindy zde platí klasický Clausewitzův postulát, že „*válka je pokračováním politiky jinými prostředky*“. Důležitou skutečností je fakt, že operace COIN je závislá zejména na operačním prostředí, než na čase či na politickém rozhodnutí.

¹⁵ The Comprehensive Approach. London:the House of Commons, 2010. Dostupné také z :<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmdfence/224/224.pdf>, s.11

¹⁶ *British Army Field Manual - Countering Insurgency*. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/16_11_09_army_manual.pdf.

¹⁷ Tak jak uvedl John Cloake ve svém díle *Templer: Tiger of Malaya*: Vyjednaná a slíbená nezávislost povstalcům tehdejší velitelem britských protipovstaleckých jednotek v Malajsii, pomohla postupně otupit cíle povstalců. Rozhodnutí o zrušení některých opatření výjimečného stavu v konečném důsledku znamenalo uklidnění situace a zvětšení šancí k prosazování vlastních politických i vojenských opatření.

¹⁸ Ref 12

¹⁹ Ref 6

²⁰ David Kilcullen, bývalý podplukovník australské armády, expert na protipovstalecký boj, mimo jiné autor publikace *Three Pillars of Counterinsurgency* a poradce generála Petrause ve válce v Iráku.

Úspěch je závislý na **politické vytrvalosti, vůli a trpělivosti** ze strany těch, kteří vedou protipovstalecký boj. Nemůže být slepě určen termín ukončení operace, který nutí k přijímání radikálních opatření bez ohledu na vnější okolnosti. Pokud se tak stane, místní obyvatelstvo se obrátí proti koaličním silám a přestane je podporovat. Je třeba si uvědomit, že koaliční síly působí v prostoru operace po určitou omezenou dobu, ale místní obyvatelé jsou připraveni tam žít a zemřít. Aby je získali na svoji stranu, **hostitelská země a provládní jednotky včetně protipovstaleckých, musí nabídnout obyvatelstvu více, než jim nabízí povstalci**. Přitom je nutné zajistit, že princip „jednoty úsilí“, v prostoru operace, který je jedním z nejdůležitějších principů platných pro všechny koaliční jednotky provádějící COIN, musí být praktikován všemi zainteresovanými složkami (včetně nevojenských).

To, co je stále podceňováno v COIN operacích, je **síla médií, sociálních sítí a nevládních organizací**. Spojenecká společná doktrína pro protipovstaleckou činnost AJP-3.4.4. na tuto problematiku upozorňuje. Jejich vhodné začlenění do operace může výrazně pomoci při prosazování zájmů legálně zvolené místní vlády a jejich podporovatelů. Vždyť sebemenší chyba protipovstaleckých jednotek či místní vlády může být mediálně využita povstalci v jejich prospěch. Velitelé by měli zajistit, že odpovídající koordinace médií a veřejného mínění nenaruší probíhající či budoucí operace. Vhodná mediální pravidla by měla být vydána a kontrolována velitelem přímo v místě operace. Dále musí zajistit pravidelné tiskové konference a investovat čas a zdroje pro vhodný prokoaliční mediální obraz v místě operace. Média mohou ovlivňovat veřejné mínění a i mínění protivníka. Pochopit sílu médií je tedy klíčové pro vedení protipovstaleckých operací.

5. APLIKACE PRINCIPŮ OPERACÍ COIN V PODMÍNKÁCH AČR

Ukončení operace ISAF v roce 2013 přineslo i diskusi o charakteru a dalším směřování rozvoje AČR. Operační praxe po dobu, kdy se ČR intenzivně angažovala v Afghánistánu, prioritně stimulovala rozvoj těch schopností, které odpovídaly zejména požadavkům mise. Správně se upozorňovalo na skutečnost, že ozbrojené síly ČR musí být schopny působit v celém spektru možných operací, včetně „klasických“ konvenčních operací vysoké intenzity. Konečně, aktuální vývoj bezpečnostního prostředí, i v souvislosti s ukrajinskou krizí, to jen potvrzuje. Bylo by však nešťastné, kdyby došlo k dalšímu extrému – potlačení schopností působit v protipovstaleckých operacích „afghánského typu“. Týká se to zejména přípravy (výcviku a vzdělávání) a materiálního zabezpečení vojsk. Je nutné pokračovat v realizaci opatření, které vyplynuly z poznatků a zkušeností, které by měly přispět k rozvoji následujících schopností.

Schopnost velitelských orgánů AČR efektivně spolupracovat s politickými a státními představiteli ČR. Jedná se především o permanentní spolupráci představitelů MZV a MO AČR a zastupitelských úřadů ČR v dané zemi, založenou na vzájemném respektu. Pravidelná, periodická setkání v místě operace přispějí k realizaci principu *Společného úsilí*. Vzájemná spolupráce musí být zahájena už v době přípravy operace, před rozmístěním vojsk, již před tvorbou *Operačního rozkazu*. Tím by se zefektivnily vztahy mezi civilní a vojenskou částí kontingentu. Je nutné věnovat pozornost výběru civilních zaměstnanců

z jiných rezortů z hlediska výcviku odbornosti, ale i povahových vlastností. Velitel kontingentu musí mít jasně ujasněny kompetence ve vztahu k těmto členům kontingentu. Praxe ukázala, že z bezpečnostních důvodů by všechny osoby (včetně civilních) měly rozhodnutí velitele akceptovat bez ohledu na postavení, jaké zastávají.

Schopnost práce s médií a jejich využití k dosažení cílů operace je klíčová. Političtí představitelé a velitelé jednotek osobně nebo jejich mluvčí, musí být schopni včas poskytnout takové informace o cílech operace a jejich výsledcích, které kladně ovlivní nejen populaci v místě operace, ale i populaci doma, kde musí existovat podpora pro nasazení vojsk. Nejedná se pouze o „klasická“ media, tzn. tisk a televizi, příp. radiové stanice, ale dnes i tzv. nová média v prostředí internetu a mobilních datových sítí. Je nutné vzít i v úvahu, že působnost těchto médií překračuje prostor operace a že mají globální dosah.

Dokonalá znalost operačního prostředí je v operacích COIN imperativní. Každý takový konflikt bude v tomto ohledu specifický a to zvláště proto, že má odlišný historický, politický, sociální, ekonomický, kulturní popřípadě i náboženský kontext. Každý další typ tohoto konfliktu nám přinese nová a další poznání. Necitlivé jednání nebo např. chyba kteréhokoliv příslušníka kontingentu ve vztahu k náboženským zvyklostem může znehodnotit působení celé jednotky v daném regionu. V předoperační přípravě je nezbytné se soustředit na pochopení specifických, často neobvyklých zvyků a pravidel chování místního obyvatelstva. V mnoha případech je rozhodnutí stařešinů kmenů důležitější, než rozhodnutí legálně zvolených představitelů samosprávy dané oblasti. Obzvláště se tato problematika dotýká příslušníků jednotek CIMIC²¹.

Připravenost pro jednání s představiteli místní samosprávy. Pravidelná setkávání nejen velitelů kontingentů, ale také velitelů nejnižších stupňů s místními představiteli a se stařešiny kmenů (podle místních podmínek), je důležitým předpokladem pro úspěch operace. Způsob takových setkání může být různý (např. v Afghánistánu je to tzv. Shura – tradiční setkání velitelů a stařešinů kmenů), ale i jinými způsoby, např. individuálně. Prvořadým záměrem při těchto jednáních musí být projev vzájemné úcty a respektu. Velitelé by měli být schopni akceptovat i pro naši kulturu některé „politicky nekorektní“ aktivity, a to ve snesitelné míře. Na taková setkání se musí dlouhodobě a nepřetržitě připravovat, např. formou scénářů, vyhodnocovat je za účasti psychologa a nadřízených velitelů. Přitom je třeba mít na paměti cíle a úkoly operace, mandát a bezpečnostní opatření v rozsahu ROE²² (Roles of Engagement – Pravidla vedení bojové činnosti). Při jednáních není nutno dávat najevo vojenskou převahu nad místními představiteli a obyvatelstvem. Jde o důvěru. I v tomto případě lze uplatnit princip „*Uživej přiměřený stupeň síly*“.

Disponovat spolehlivými, aktuálními a úplnými informacemi je rovněž pro úspěch mise rozhodující. Jejich sběr, analýza a prezentace velitelům a štábu je úkolem zpravodajských odborníků. Organická zpravodajská skupina musí být posílena tak, aby mohla plnit stanovené úkoly. Skupina „Zpravodajské přípravy bojiště“ by měla pokrývat všechny aspekty zpravodajské podpory – IMINT (Imagery Intelligence – Obrazové zpravodajství),

²¹ Z angličtiny Civil-Military Cooperation. Jedná se o koordinaci činnosti a spolupráce mezi velitelem a civilními představiteli, včetně místního obyvatelstva a místních orgánů a rovněž mezinárodních, národních i nevládních organizací a agentur ve prospěch plnění úkolu (podle AAP-06)

²² AAP-06. Dostupné z: <http://www.oos-data.army.cz/aap6/AAP-6%282014%29.pdf>, s. 303.

SIGINT (Signals Intelligence – Signálové zpravodajství), Geografické a Meteorologické služby, Velikost skupiny bude záležet na zadání a cíli operace. Důležitá je i spolupráce jednotek CIMIC, PSYOPS (Psychological Operations), HUMINT (Human intelligence). Jejich působení jsou nezbytným přínosem z hlediska informační činnosti pro rozhodovací proces velitele. Jedním z pravidel práce s informacemi se musí stát zásada „NEED TO KNOW“, vědět, co potřebuji znát.

Operace COIN je politická a teprve potom vojenská mise. Principy „*Prvořadost politiky*“ a „*Protipovstalecké jednotky by měly být připraveny pro dlouhodobou činnost*“, se budou vzájemně doplňovat. Tyto principy se musí odrazit při zpracování *Operačního rozkazu*, kdy velitel musí dbát na stanovení reálných cílů. Cíle musí být sladěny s úsilím a záměrem nejvyšších představitelů státu či resortu. Operační rozkaz musí tedy být dostatečně flexibilní a nesmí velitele omezovat v jejich rozhodovacích pravomocích.

Protipovstalecké jednotky je třeba připravit, vyzbrojit a vybavit tak jednoduše, jak to jen lze. Nespoléhat na technické prostředky, protože se nezřídka stává, že v krizové situaci selžou. Pak nezbyvá než spoléhat sám na sebe a na to, co jsem se naučil. Navíc používání některých technických prostředků je tak obtížné, že výcvik a příprava na obsluhu zabere týdnů až měsíců. Nezřídka povstalci bojují jen se zbraní v ruce. Nemají žádná omezení; o to víc jsou flexibilní, pohybliví a akční. Proto je nutné až do důsledku dovést princip „*Uč se a adaptuj*“.

Zvýšit rozsah vzdělávacích aktivit a samo vzdělávání v oblasti COIN. Znamená to zařadit tematiku COIN do systému velitelské přípravy u útvarů a zařízení a zároveň motivovat vojáky všech kategorií, aby se v této oblasti vzdělávali formou samostudia. Rovněž se jeví nezbytné do systému odborných kurzů na Univerzitě obrany, případně na Velitelství výcviku – Vojenské akademii zorganizovat ad hoc krátkodobý kurz COIN na vedení protipovstaleckých operací dle potřeby, kterého by se zúčastňovali důstojníci na funkcích velitelů a štábů útvarů. V kurzu by se mohli prezentovat i představitelé civilněsprávní části Ministerstva obrany, ale i reprezentanti jiných resortů. Tím se vytvoří předpoklady pro vzájemnou koordinaci vojenské a civilní části vyčleněných kontingentů pro budoucí operace COIN a vzájemné pochopení při plnění úkolu, ale hlavně, stejné vnímání všech souvislostí operace všemi nasazenými silami.

ZÁVĚR

Bezpečnostní prostředí na globální i regionální úrovni zaznamenalo za poslední 4 roky dramatický posun. Protipovstalecké operace v Iráku a Afghánistánu, v podobě jak je známe z nedávné minulosti, jak se zdá, jsou minulostí. Ochota USA a ostatních zemí NATO intervenovat v krizových oblastech pro zajištění stability a mírového života rapidně upadá.

Přibýly nové bezpečnostní hrozby a nové ohniska válečných konfliktů, a občané demokratických států si uvědomují, že jejich ozbrojené síly by měly daleko více se angažovat při obraně a ochraně teritoria vlastních zemí. Mluví se o jakési „*deafghánizaci*“ armád, tzn. o změně zaměření výstavby ozbrojených sil. V souvislosti s posledními konflikty na Krymu a Ukrajině se věnuje pozornost budování schopností pro vedení bojových operací vysoké intenzity (nebo také válečných operací) či stabilizačních operací. Schopnost

ozbrojených sil v oblasti přípravy a vedení operací COIN by však měla zůstat stále aktuální. Byla by škoda, kdyby se draze získané zkušenosti vytratily. Není totiž vyloučené, že někdy v budoucnu vyvstane naléhavá potřeba zasáhnout do konfliktu, který může eskalovat a bezprostředně ohrožovat bezpečnost Evropy, či některého ze států NATO nebo dokonce i ČR.

Ve svém příspěvku upozorňuji, že řada zkušenosti z operací COIN postupně zastarává a že některé principy je nutno přehodnotit. Je totiž téměř jisté, že se změnou operačního prostředí se budou přinejmenším upravovat a rozšiřovat. Dostupnost sociálních sítí se zvyšuje a role médií bude v budoucnu hrát stále významnější úlohu než doposud a ve svém důsledku bude měnit operační prostředí, ve které se budou operace COIN odehrávat.

Přestože vojenské aspekty činnosti ozbrojených sil ve vojenských operacích jsou důležité, je třeba mít stále na vědomí, že **rozhodujícím faktorem je politické rozhodnutí a politická vůle**. A právě o operacích COIN to platí dvojnásob.

Seznam použitých zkratk

AAP	Allied administrative publication	Spojenecká administrativní publikace
AJP	Allied joint publication	Spojenecká společná publikace
AČR	Armed Forces of the Czech Republic	Armáda České republiky
CIA	Central Intelligence Agency	Ústřední zpravodajská služba
CIMIC	civil-military cooperation	civilně-vojenská spolupráce
COIN	Counter-insurgency	Protipovstalecký
ČR	The Czech Republic	Česká republika
EU	European Union	Evropská unie
FM	Field manual	Polní manuál
HUMINT	Human intelligence	Zpravodajství z lidských zdrojů
IMINT	Imagery intelligence	Obrazové zpravodajství
IN	Insurgency	Povstalectví
ISAF	International Security Assistance Force	Mezinárodní pomocné bezpečnostní síly
JP	Joint publication	Společná publikace
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Organizace Severoatlantické smlouvy
PRT	Provincial reconstruction team	Provinční rekonstrukční tým
PSYOPS	Psychological operation	Psychologická operace
SIGINT	Signals intelligence	Radiotechnický průzkum
USA	United States of America	Spojené státy americké
UK	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Autor: ***Ing. Roman Kopřiva.** Narozen v roce 1964. Absolvoval Vysokou vojenskou školu ve Vyškově a NATO Combined Joint Special Operations Task Force (CJSOTF) Course. Byl příslušníkem průzkumných jednotek AČR, včetně působení na funkci Náčelník štábu speciálních sil. Dále působil na zahraničním pracovišti v SHAPE, v belgickém Monsu, kde se zabýval především problematikou speciálních operací a zpravodajskou analýzou. Později zastával funkci ředitele Ředitelství speciálních sil a velitele kontingentu SOTG v Afghánistánu. Vojenskou kariéru ukončil v roce 2014 jako Přidělenec obrany MO AČR na Slovensku. Zaměřuje se především na otázky alianční strategie, boje proti terorismu a protipovstaleckým bojem.*

Jak citovat: KOPŘIVA, Roman. Na zkušenosti z protipovstaleckých operací by se nemělo zapomenout. Vojenské rozhledy. 2016, 25 (4), 86-99. DOI: 10.3849/2336-2995.25.2016.04.086-099. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz